

Dagboek Albanië

Aflevering 6

8 – 17 maart 2002

Vrijdag 8 maart 2002

Vier uur opstaan blijft niet leuk. Maar het hoort er bij. Spijt had toen ik op Schiphol binnen een kwartier klaar was met inchecken en de douane had gepasseerd.

Vorige keer kostte me dat meer dan anderhalf uur.

In de krant las ik dat de douane er tientallen mensen krijgt om de wachttijden te bekorten. Volgende keer maar een uurtje langer slapen dus.

Een meevaller was dat ik niet hoefde te betalen voor bijna 8 kilo overgewicht. Het vliegtuig naar Wenen zat maar half vol dus dat kon er wel bij.

De controles op het vliegveld zijn daar duidelijk strenger dan in Amsterdam. Maar ook daar had ik voldoende tijd om naar de verst weggelegen vertrekhal te lopen voor de vlucht naar Tirana.

Exact op tijd kwam ik aan. Daar wachtte me de eerste verassing. De aankomsthal had een hele facelift gekregen. Je komt nu niet meer binnen in een vervallen loods, maar in een schone hal met enige allure. Het aantal controlepunten was verdubbeld. Je bent de douane nu zo voorbij.

Buiten gekomen kwamen de taxichauffeurs zoals gebruikelijk op me af als vliegen op een strooppot. Ze zijn inmiddels al zo internationaal dat ze een woordje Engels verstaan. De meest vasthoudende collega bleef voor alle zekerheid toch maar naast me staan tot Tani telefonisch bevestigd had dat hij over een paar minuten zou arriveren. De wachttijd gebruikte de vasthoudende man om mij alle kwaliteiten van zijn perfecte Mercedes aan te prijzen. Mijn vriend zou zeker niet zo'n goede wagen hebben...

De begroeting met Tani, Anastas en Stephan was weer bijzonder. Ook al wen je aan de hartelijkheid van deze mensen, het doet toch altijd weer goed.

Ik hoopte op tijd in Elbasan te zijn om in de middag even te kunnen slapen. Maar op het laatste moment had ik een uitnodiging van de ambassade gekregen om langs te komen. En niet voor niets. De vice-ambassadeur, Ard van der Vorst, had mijn verzoek voor financiële steun behandeld. Hij is in principe bereid om éénmalig geld te verstrekken om de muziekschool in Elbasan aan een extra serie muziekinstrumenten te helpen. Het aantal leerlingen uit minvermogende gezinnen was immers aanzienlijk toegenomen sedert eind 2000, toen we de basisvoorraad leverden. Hij nodigde me tevens uit kennis te maken met de directeur van de school in Tirana, die om hulp uit Nederland had gevraagd. Dan zou de Nederlandse relatie met vier van de zeven Albanese muziekscholen kunnen uitmonden in een bilateraal cultureel project, waar de ambassade zich bij Europese fondsen sterk voor wil maken. En zo wordt het plan dat ik ooit in gedachten had misschien wel verwezenlijkt.

Na deze voortvarende start was ook de aankomst in Elbasan weer een heuglijk moment. Alles liep een beetje anders dan normaal. Het was immers, zoals ik behoorde te weten, internationale vrouwendag en dan zijn alle vrouwen in Albanië een dagje op stap, waardoor o.a. de restaurants overbezet zijn. Maar met de horeca gaat het steeds beter in Elbasan dus een plekje voor de traditionele pizza was gauw gevonden.

De ontvangst bij Adem en (later op de avond) Elsa was weer allerhartelijkst. Hier kom je echt weer thuis. Ik schrok wel toen ik mijn kamer en de badkamer zag. Een tweepersoons bed en een nieuw systeem in de badkamer, zodat je ook 's avonds kunt douchen met warm water. Zonder woorden was het al duidelijk dat ik een grote fout had gemaakt door Tani te vragen voor Marie-Louise en mij een hotel te reserveren als we vanaf woensdag samen zouden zijn. De buitensporige gastvrijheid kun je hier echt niet negeren. Dus de reservering zullen we moeten annuleren. Adem en Elsa hadden al van alles geregeld om vanaf woensdag niet één, maar vier Hollandse gasten onder te brengen.

Om tien uur wilde ik naar bed, om één minuut over tien sliep ik en pas om twee uur werd ik wakker om de TV uit te zetten (die hadden ze ook al op mijn kamer gezet, om het verblijf nog aangenamer te maken).

Zaterdag 9 maart 2002

Al bij het ontbijt moest ik Elsa duidelijk maken dat ik hier vorige keer veel te veel gegeten had. Wat ze op tafel zette was echt veel te veel. Matig eten is iets wat je hier nauwelijks lukt. Ze had al cake gebakken en er stond een nieuwe pot van die heerlijke Albanese kersenjam op tafel. Dat wordt een ramp bij terugkomst!

Om negen uur gaat het echte werk beginnen.

Een jaar geleden maakten we plannen voor de automatisering van de administratie van ECE, een half jaar geleden maakten we de definitieve keus voor een boekhoudprogramma en da laatste maanden probeerde ik Stefan

op afstand elektronisch te coachen bij de inrichting. Kilo's papier had ik per post uit Albanië gekregen. De registratie was minutieus, maar interpretatie van gegevens was nog niet mogelijk. Grootboek en balans waren in het Albanese boekhouden bekend, maar een winst- en verliesrekening nauwelijks. Bedrijven en zeker stichtingen maken immers geen winst!

Per e-mail had ik via Tani al heel wat opmerkingen en vragen aan Stefan voorgelegd. Hij was dus voorbereid op het spervuur waar ik mee zou komen. En het werd me het dagje wel. Stefan begreep waar ik naar toe wilde. Hij had er goed over nagedacht, maar was er niet uitgekomen. Na een uur of twee werken hadden we het door. We hadden dé methode gevonden waarin alles inzichtelijk werd, niet alleen voor ECE, maar ook voor ICCO, dat daar al jaren terecht naar vroeg.

Na enkele exercities lukte het bij het eerste onderdeel. Bij de volgende werd het steeds makkelijker.

Anastas maakte zich de hele dag nuttig door appels, peren en bananen schoon te maken om mij er vervolgens mee vol te stoppen. Het mineraalwater stroomde overvloedig en om de zoveel tijd liep hij naar een naburig café om koffie te halen. Tani haakte om twee uur af als tolk. Fatos nam het over. Stefan en ik communiceren nu met elkaar via een soort gebarentaal gelardeerd met cijferkretten. Daardoor hadden de tolken het niet zwaar.

Elf uur nadat we begonnen waren merkte Fatos op dat Stefan moe geworden was en het niet meer zo goed zag. Dat was reden om te stoppen, niet nadat we vaststelden dat er nog twee aanpassingen nodig waren om de boeken over 2001 af te sluiten op een manier die overeenstemde met de manier die ik me voorstelde. Daar zouden we morgen mee beginnen.

Nu gingen we naar hotel Univers voor één van die gewone, maar heerlijke Albanese diners. En daarna vlug naar huis, want iedereen moest naar Internazionale tegen Juventus kijken. Ik ook dus, gezellig samen met Adem, Elsa en Adelst. En het was leuk dat deze mensen nu een paar woordjes Engels meer spreken, zodat de communicatie wat uitgebreider is dan enkele jaren geleden.

Elsa vertelde dat ze kennis gemaakt had met een Nederlander die sinds enige tijd in Elbasan woont. Ik moest haar mijn agenda maar snel voorleggen, zodat zij een afspraak met hem kon laten maken.

Zondag 10 maart 2002

Om negen uur zouden Tani, Stefan en ik elkaar treffen in de Kinema Kafe, vlak bij het kantoortje van ECE. In dezelfde Dashkal Todhrischool, waar de stichting eerst de beschikking had over een onmogelijk hokje, hebben ze nu een ruimer klaslokaal betrokken, met bureau's en een zitje. Je komt een echt kantoor binnen. Terwijl Tani en ik aan de koffie zitten is Stefan nergens te zien. En niet omdat hij te laat is, maar gewoon omdat hij al veel vroeger aan het werk is gegaan.

En inderdaad. Als we aankomen heeft hij de twee resterende aanpassingen verwerkt. Een foutje van 2 dollar is gauw gecorrigeerd en dan, na één jaar wachten, ligt daar ineens een echte balans van ECE op de manier zoals hij er uit hoort te zien. We voelen ons best wel trots dat het gelukt is. Nu kunnen we het inhoudelijke gedeelte van de eindrapportage gaan bespreken. Het is een veilig gevoel als je dat kunt doen aan de hand van kloppende cijfers, die ook nog eens aantonen dat ECE zich keurig aan de budgetten heeft gehouden.

's Middags om vijf uur worden we bij Astrit verwacht. Het orkest van de Onufrischool heeft een uitgebreide repetitie en wij zijn uitgenodigd te komen luisteren. Al heel wat keren heb ik deze kinderen horen spelen, maar opnieuw raak ik onder de indruk van hun grote technische vermogens en hun enorme, intrinsieke muzikaliteit. Ze zijn er echt aan toe om in ruime mate kennis te nemen van ontwikkelingen in het Westen. Het is toch ongelooflijk als ik een pianotalent Mozarts KV 414 hoor spelen, zonder dat zij en de dirigent het ooit gehoord hebben in een westerse uitvoering. En dan toch met deze muzikaliteit! Nog onbegrijpelijker is het dat ik, die al jaren nauwelijks pianospeel, haar naar afloop enkele aanwijzingen kan geven waar ze dolblij mee is. Mijn favoriete leerling (Besa Cena), dat fantastische viooltalent van inmiddels 15 jaar oud, speelt voor het eerst Nederlandse muziek. Dankzij MGN kon ik de Albanezen verrassen met een stapeltje partituren. Ze houden het aan de voorzichtige kant, met een concert van Willen de Fesch. Stilistisch is er wel wat op aan te merken, maar wat een techniek en wat een muzikaliteit! Als dit meisje over twee jaar niet op een West-Europees topconservatorium terecht kan, zorg ik er persoonlijk voor dat er in Nederland de best mogelijke plaats voor haar beschikbaar komt. Gedurende het concert zit ik naast de burgemeester, die samen met zijn collega uit Korce de aanstaande reis naar Zwitserland financieel mogelijk maakt. Hij is terecht trots op zijn inzet voor de cultuur van zijn stad.

Na afloop gaan we naar de koffie. Daar heb ik gelegenheid een lang gesprek met hem te voeren. Hij is verguld met de ideeën die ik op de Nederlandse ambassade besprak. Ook de toekomstmogelijkheden van het theater zijn uitgebreid onderwerp van gesprek. Op zijn steun en medewerking kunnen we in elk geval rekenen. Natuurlijk gaat het ook even over de dubbele moord die twee dagen geleden gepleegd is in Elbasan. Het ging om bloedwraak. Hij mocht het eigenlijk niet zeggen, maar deed het toch: zo'n moord helpt toch wel om van twee no-toire, levensgevaarlijke criminelen af te komen.

's Avonds stopt Elsa me nog eens vol met eten, terwijl we met z'n vieren weer naar een Italiaanse voetbalwedstrijd kijken. Gelukkig was Lazio-Roma een leuke partij met een leuke uitslag van 1-5.

Maandag 11 maart 2002

Na een regenachtige zondag en een stormachtige nacht begint de dag koud, maar droog.

Om tien uur maak ik kennis met Spiro Duni, de nieuwe kunstdirecteur van Elbasan. Na een door de gemeente doorgevoerde reorganisatie geeft hij als "general manager of art" leiding aan theater, bibliotheek, museum en huis der cultuur. Kort geleden kwam hij van een lang verblijf in Amerika terug naar Albanië. Wel een voordeel dat ik met deze nieuwe directeur in het Engels kan communiceren.

Hij begroet me als "my friend", was niet geïnformeerd door zijn voorganger, maar zit wel meteen op dezelfde golflengte als ik. Nu de burgemeester, hij en ik op dezelfde manier over het theater denken moet het wel goed komen. Het is wachten op de privatiseringswet die de komende maanden (misschien) wordt aangenomen. Dan kan het gebouw op een voor Albanië geheel nieuwe publiek-private wijze geëxploiteerd worden zodat de beperkte gemeentelijke budgetten volledig voor artistieke zaken gebruikt kunnen worden. Spiro kan niet wachten om alles aan te pakken. Hij is een gedreven regisseur, met goede gedachten over de artistieke markt en is een sterk leiderstype. Of hij ook vier instellingen zakelijk kan managen moet nog blijken. Deze dagen heeft hij het hectisch druk met de voorbereidingen voor het lentefeest van aanstaande donderdag. Voor een rustige gedachtewisseling kom ik deze week duidelijk niet op het geschikte moment, ook al wilde ik zelf graag bij het lentefeest aanwezig zijn. Spiro en ik nemen na een uur of anderhalf weer afscheid van elkaar, nadat we vastgesteld hebben het helemaal met elkaar eens te zijn over de te volgen koers. En ik ben blij dat zijn zwakke voorganger zo'n sterke opvolger heeft gekregen.

De rest van de dag hebben Tani en ik tijd om de internetplannen van ECE tot in detail door te nemen. Wat is het toch jammer dat ze net niet de middelen hebben om de extra investeringen te doen die nodig zijn om de beperkingen van de inferieure telecom-infrastructuur te omzeilen. De benodigde hardware kan in Griekenland aangeschaft worden. Daarvoor is het geld beschikbaar. Maar voor de hoge waarborgsom die ze moeten storten ontbreken de liquiditeiten. De klanten voor ECE als ISP staan in de rij en worden zelfs ongeduldig. Eeuwig zonde dat we na een half jaar overleg met ICCO dit tijdelijke probleem nog niet hebben kunnen oplossen.

's Avonds ga ik met Tani, Edlira en dochter Irida van anderhalf jaar dineren bij Kriva. Gezellig bij het haardvuur, maar donker omdat er de hele avond geen stroom is. Een paar kaarsjes geven net genoeg licht om te zien wat we eten.

Thuisgekomen is er nog steeds geen stroom. Dat biedt mogelijkheden om voor het eerst een tijdje achter de computer te kruipen. De batterij is immers net opgeladen. Laat op de avond even wassen met koud water, en dan naar bed.

Dinsdag 12 maart 2002

Om tien uur ga ik naar de Onufrischool. Astrit zit al te wachten achter een tafel vol met lekkere dingen. Ieder bezoek aan zijn school levert je honderden kilocalorieën op. Hij is blij met de CD's en de accessoires die ik hem kom brengen. Donderdag krijgt hij het tweede deel, dat nu nog in Nederland is. We bereiden minutieus de reis naar Zwitserland voor. Voor de hele groep is het een historische gebeurtenis van de eerste orde. Het schoolorkest heeft inmiddels nieuwe kostuums gekregen en is klaar voor de reis. De meeste zorgen hebben ze in feite over de visa, en dan met name de doorreisvisa voor Italië. De Italiaanse ambassade treedt bij herhaling heel onvriendelijk op tegen Albanezen die visa aanvragen.

Tijdens ons gesprek wordt Astrit gebeld door Vjollca Devolli, de departementale onderwijsinspecteur. Deze dame geniet van de politieke macht die ze heeft. Dat ze nauwelijks kennis van onderwijszaken heeft doet er niet toe. Ze wijst Astrit er op dat zij haar handtekening moet zetten om de leraren toestemming te geven om mee te gaan. Dat wil ze best doen, maar dan moet er ook voor haar maar een plaats gereserveerd worden. Een snoepreisle is immers nooit weg! Of de Zwitserse organisatie er ook zo over denkt moet nog maar blijken. Eerst zal ik het maar eens met de burgemeester bespreken.

's Middags ga ik op bezoek bij Martin Mulder en echtgenote. Zij wonen in de flat recht tegenover die van Adem en Elsa. Zij zijn Mormonen en zitten ze voor anderhalf jaar in Albanië. Volgende maand gaan ze terug. Ze vinden het heerlijk om zo nu en dan een landgenoot te ontmoeten, en dat merk je. Ze hebben heel wat verhalen over het dagelijks leven in de stad te vertellen. Veel herken ik inmiddels, maar toch ben ik steeds weer verbaasd over alles wat ik hoor over dit land. Hoe alle mensen even liefdevol en hartelijk zijn. Hoe gewetenloze zakenlieden overal een slaatje uit willen slaan. Hoe machteloos burgers zijn tegenover bureaucratie en kleine corruptie. Hoe soms met weinig geld veel bereikt wordt. Hoe ellendig de winter was met bittere kou en zonder elektriciteit. Hoe je tussen alle ellende kleine positieve ontwikkelingen ontdekt. Enz., enz.

Aan het eind van de middag ga ik naar Tani op het informatiecentrum. Maar eerst ga ik nog even langs bij het theater. Spiro zit vol temperament, is een snelle denker en ook een snelle prater. Deed ik bij zijn voorganger er uren over om het gesprek in de goede richting te krijgen, nu kom ik in korte tijd een heel stuk verder.

Tani heeft e-mail van ICCO gekregen. Misschien is het goed nieuws over de voorfinanciering. Maar helaas, het zijn alleen maar vragen om nieuwe informatie.

Om vijf uur begint de traditionele bijeenkomst met het bestuur van ECE. In het nieuwe kantoor zitten we comfortabel bij elkaar. Naar goed Albanese gewoonte gaat de TV aan. Het geluidsniveau is laag, dus echt storen doet het niet. De vergadering is niet gemakkelijk. Eerst is er de vreugde over de administratie die nu prima in elkaar zit. Vervolgens de kritiek die ik moet geven omdat ze veel te weinig moeite doen om eigen inkomsten te verwerven. Ik moet echt heftig op ze inpraten om ze uit te leggen dat non-profit heel wat anders betekent dan zij denken. Bij sommige bestuursleden leeft nog altijd de gedachte dat je alleen projecten kunt uitvoeren als goede gever er geld in stoppen. En dat is iets heel anders dan zelf evenveel geld verdienen als je uit wilt geven. Dat is het non-profit dat wij bedoelen. Dat weten ze best, maar ze doen er nog steeds te weinig aan. Gelukkig speelt Fatos een constructieve rol. Hij pakt de handschoen op om de woorden die ze al tijden spreken nu eens in daden om te zetten. Mogelijkheden voor taalcursussen zijn er genoeg, maar ze hebben er te weinig aan gewerkt omdat ze vonden dat eerst de internetverbinding van het informatiecentrum er moest zijn!

's Avonds gaan we dineren met Gazi, de man van Business in Albania. Hij is niet onverdeeld gelukkig met de ontwikkelingen op economisch gebied in Elbasan. Buitenlandse grote bedrijven doen zo hier en daar wat, maar de autochtone kleintjes hebben veel te weinig kansen. Boosdoeners zijn vooral de banken. Na de piramidecrisis voeren ze, voor zover ze nog bestaan, een extreem voorzichtig beleid waarbij startende bedrijfjes geen enkele kans op een krediet hebben. Hoe bouw je zo ooit een economie op??

Woensdag 13 maart 2002

Om 10 uur heb ik mijn derde afspraak bij Spiro. Als ik binnenkom heerst er complete paniek. Morgen is de grote uitvoering ter gelegenheid van Dita e Veres ofwel het lentefeest.

Het programma is nog lang niet klaar. En dat komt door 'these stupid musiciens'. Die hebben zoveel aandacht en repetitietijd nodig dat de dansers en acteurs veel te weinig hebben kunnen repeteren. En dat moet nu allemaal in één dag gebeuren. Spiro en ik voelen een grote verwantschap. We stellen maar weer eens vast dat alle musici over heel de wereld hetzelfde zijn. Spiro moet nu als directeur bij mij op zijn kantoor zijn en als regisseur wordt hij in het theater verwacht. We besluiten dan maar in de zaal te gaan zitten, waar ik geparkeerd wordt naast zijn wondermooie vriendin. Maar eerst moet iedereen stil zijn want hij wil mij, via de geluidsinstallatie van het theater, de CD van zijn dochter (jazz-zangeres in Zwitserland) laten horen. Gedwee volgen de tientallen aanwezigen het commando van de baas op. Gezag heeft hij wel.

In de drukte kunnen we zo nu en dan vrij met elkaar spreken. We hebben het over de vraag of de exploitatie van het theater losgeweekt moet worden uit de “art-cluster”, of dat het onderdeel daarvan moet blijven. Wij zijn het er over eens. Private company, helemaal los van de rest, self supporting, maar wel artistiek aangestuurd, liefst met Spiro Duni als directeur. Daar komen we vrijdag op terug.

Rond de middag vertrekken Tani en ik naar Tirana. Marie-Louise komt vanmiddag aan voor haar eerste bezoek aan dit gekke land. Ze reist samen met ervaren Albanië-gangers in de personen van Ad Voets en Goof de Rijk. Eerst scheuren we de stad door op weg naar de Alpha bank. Daar zetelt de Griekse onderneming, die de voor ECE noodzakelijke internettechnologie levert. Ik vraag of ze ook regelingen voor uitgestelde betaling kennen. En dat is zo. Dat maakt de financiering misschien iets minder moeilijk. Maar Tani voelt daar niets voor, allemaal extra kosten voor niets vindt hij. Om dezelfde reden is hij ook geen voorstander van lenen bij de bank, als het al mogelijk was.

Om twee uur zit ik op het terras van Café Amsterdam, waar even later Richard van den Brink aanschuift. We hebben een afspraak bij de Nederlandse ambassade. Eerst ontmoet ik de directeur van de muziekschool in Tirana. Hij kent dezelfde materiële zorgen als zijn collega's. Daar kan ik niets aan doen. Wel kan ik hem winnen voor het idee om een Associatie van Albanese muziekscholen op te richten.

Met dat plan hebben we een uur later belet bij vice-ambassadeur Ard van der Vorst. Hij ondersteunt het idee van harte. Als de club er is moet deze een plan maken voor door hen gewenste hulp op artistiek, management- en beheersmatig gebied (o.a. onderhoud instrumentarium). Vanuit Nederland gaan we dan proberen de hulp te stroomlijnen. We trachten de Albanese ministers van onderwijs en cultuur ook te interesseren. In Nederland zoeken we dan vervolgens de weg langs ministerie, instellingen en fondsen, met support van de netwerken van de ambassade.

Richard brengt een plan van VNU naar voren om in Albanië een tijdschrift uit te geven, zoals in andere Oost-Europese landen.

Tenslotte hebben we het nog over de visumkwestie. De burgemeester van Elbasan heeft absoluut geen zin om zich op de Italiaanse ambassade weer eens te laten ringeloren en hoopte dat de Nederlanders wat wilden betekenen. Maar dat kan niet. Hij zal zich tot de Zwitserse ambassade moeten wenden, die ik tevoren zal inzien.

Inmiddels had ik Marie-Louise met haar twee heren al aan zien komen. Een half uurtje later sluiten Richard en ik aan bij de groep en vertrekken we naar Elbasan. Voor Marie-Louise begint nu de eerste echte kennismaking met het land en zijn wegen. En ik herinner me maar al te goed hoe zwaar je dat op de maag ligt. Vlak voor donker komen we aan in Elbasan, waar we ontvangen worden op het kantoor van ECE. Met name Ad is natuurlijk verbaasd als hij ziet dat het hok inmiddels is ingeruild voor een echt kantoor.

Als de bagage is afgeleverd dineren we met vijf Nederlanders bij Brothers. Twee keer eerder werden Tani en ik daar teruggestuurd. De ene keer was het vol, de andere keer was het family hour en wij hadden geen vrouw bij ons. Dat risico lopen we nu niet meer.

We zitten in het aparte zaaltje en dat nodigt al gauw uit tot vergaderen. Het internet-verhaal houdt ons allemaal bezig en ligt ons eigenlijk loodzwaar op de maag. We lassen dus maar een vergadering van ons Skampa-bestuur in. Ad, Richard en ik zijn het er over eens dat de huidige situatie niet door kan duren. ECE moet zijn internet-aansluiting nú kunnen realiseren. Onze Stichting heeft aardig wat reserves op de bank, mede omdat het geld voor enkele projecten niet onmiddellijk uitgegeven hoeft te worden. Wij besluiten om 12.000 dollar ofwel 13.750 euro per omgaande voor te financieren ten behoeve van dit project, met een terugbetalingstermijn van 15 maanden. Zo kunnen zij aan de slag om voor het eerst echt eigen inkomsten te verwerven en onze Skampa-projecten gaan dan maar even in de ijskast. Bij terugkomst stellen we de kwestie bij ICCO aan de orde.

Donderdag 14 maart 2002

Vorig jaar vierden we het lentefeest in stromende regen. Deze keer begint het met stralende zon, die de hele dag zal blijven schijnen. Ad, Goof, Marie-Louise en ik hebben tijdens het ontbijt een langdurige discussie. Gaan we picknicken van elf tot vijf, of gaan we eerst naar het concert in Teatri Skampa, waar Spiro ons voor uitgenodigd heeft. We kiezen voor de cultuur. Onze Albanese vrienden zullen tot een uur of één moeten wachten. Eerst flaneren we door de stad, waar het 's morgens om negen uur al afgeladen druk is. Op het terras drinken we fris, want er is weer geen stroom en hier hebben ze op dit moment geen generator. Het blijft een ochtend zonder koffie.

Om half twaalf zitten we in het theater. Eerst luistern we naar drie ellenlange lezingen, die al een half uur eerder begonnen hadden moeten zijn. Wij begrijpen er niet veel van, het Albanese publiek lijkt ook niet bijster geïnteresseerd. Als de muziek begint wordt het anders. Er wordt repertoire gezongen van de lokale bard Isuf Mysyri. Mooie, oorspronkelijke muziek, die door lokale grootheden wat wollig is gearrangeerd voor zangstem(men) en orkest. In dit orkest spelen oudere professionals en amateurs alsmede de beste leerlingen van de Onufrischool. Elk lied wordt door een andere zanger of zangeres uitgevoerd met de voor deze regio zo karakteristieke vocale techniek. Best de moeite waard. Jammer dat het orkest onnodig versterkt wordt. Maar het is genieten, met name van de intensiteit waarmee door velen gezongen wordt. Het programma duurde veel langer dan gepland. Achteraf zegt Spiro dat dat kwam omdat onaangekondigd een dansgezelschap en enkele zangers uit Tirana zich meldden met de mededeling dat ze kwamen optreden, ook al wist niemand daarvan.

Zo komen we later dan gewenst in het fraai opgeknapte stadspark aan, vanwaar we vertrekken naar de picknick. We vertrekken met drie auto's. Twee komen aan op de plaats van bestemming, een open plek, hoog in de bergen. Mooi maar koud. De derde, de Mercedes van Gezim, krijgt onderweg een lekke band en heeft ook een lekke reserveband. Tani rijdt terug om zijn reserveband te wisselen, maar die past niet goed. Toch komt Gezim aan. En dan gaan we voor een paar uur aan het eten, zoals dat hoort op deze dag. Ons plekje ligt er prachtig bij, het is alleen een beetje fris, zo hoog in de bergen. Maar dat mag de pret niet drukken. Met zo'n twintig mannen en vrouwen wordt het meegebrachte eten snel verorberd. Iedereen uit de stad gaat vandaag picknicken. Fatos en Gezim weten dat er ook velen aan de andere kant van de berg zijn. En die komen tegen donker terug. Dan houden ze gewoon een Mercedes aan, die de goede maat banden heeft. Zo kan Gezim straks veilig naar beneden. Direct is het raak en het probleem is zo opgelost. Makkelijk is het toch wanneer in een stad van ruim 100.000 inwoners iedereen elkaar kent.

Als het helemaal koud en donker wordt gaan we naar beneden. Met een groot deel van de groep hebben we nog een licht diner bij Kriva. Daarmee komt aan de heerlijke dag een eind.

Vrijdag 15 maart 2002

Om 10 uur brengen we Astrit de spullen die woensdag met het vliegtuig meekwamen. Hij weet dat we even zouden langskomen. Maar als we binnenkomen staat er eten en drinken op tafel voor een hele dag. Dat is de manier waarop de mensen hier hun dankbaarheid tonen, maar het is wel zwaar. Naast mijn CD's en partituren had Gert van Vliet had een mooi pakketje accessoires en onderdelen samengesteld. Astrit was er verguld mee. Vervolgens gaat Marie-Louise met Ad en Goof naar de Ali Myftiuschool en het informatiecentrum. Ik ga mijn vierde bezoek aan Spiro brengen, nu met de bedoeling er een lange sessie van te maken. In korte tijd komen we een heel eind verder. Dan ineens komt er een telefoontje uit Tirana. Spiro had gisteren Pandeli Majko (de premier) ontmoet en deze belt nu of hij meteen naar Tirana wil komen voor een gesprek. Het blijkt dat het de wens van de regering is dat Spiro iets in Tirana gaat doen, maar het is me niet duidelijk wat. Ik vraag maar meteen of dit betekent dat hij over een half jaar misschien niet meer in Elbasan werkt. En dat risico blijkt aanwezig. Ik zie het al gebeuren. Mijn derde bezoek aan het theater en ik praat met de derde directeur. En zo moet ik dan een businessplan afronden. Dat gaat niet lukken. Dit is een kwestie om met de burgemeester te bespreken. Spiro blijkt in mei, in dezelfde periode als ik, in Zwitserland te zijn. We spreken af dat we daar in elk geval onze sessies afronden op de manier die PUM van ons verwacht, want daar was vandaag door zijn overhaaste vertrek geen gelegenheid voor.

Door deze onverwachte ontwikkeling heb ik ineens tijd om Adonis Filipi te ontmoeten. Deze theaterman, nu o.a. leider van een eigen company, reist momenteel overal rond. Hij regisseert in Roemenië, Albanië en Griekenland. Vanmiddag moet hij naar Vlore, waar hij ook een klus heeft. Over een paar maanden komt hij weer terug naar Elbasan om het tweede semester van zijn communicatiecursus op de universiteit vol te maken. Ik informeer hem over de mogelijkheden van internationale trainingen, vanuit Nederland georganiseerd door MAPA. Dat had ik hem immers beloofd.

Later op de middag hebben Ad, Tani en ik de tijd om ons over een aantal knelpunten te buigen. Er zijn heel wat lopende zaken die we snel met ICCO moeten bespreken. En dan niet alleen oude kwesties, maar ook aanvragen voor projecten met gehandicapte kinderen, huiswerkklassen en beroepsopleidingen. Het laatste project is zodanig van omvang dat we menen dat een specialist via PUM er wel een maand of drie werk aan zal hebben.

Adem en Elsa hebben ons uitgenodigd voor het diner. Elsa's zus en zwager zijn er ook bij. Deze zwager, Gazmir, is de enige Albanees in het gezelschap die Engels spreekt. Hij maakt er een hele show van. Maar ook hij ontkomt niet aan de contemplatieve momenten die alle mensen zo nu en dan hier hebben. Want makkelijk heeft niemand het en iedereen heeft ook nog zo zijn eigen herinneringen aan het oude regime.

Zaterdag 16 maart 2002

Naar Korce. Om acht uur rijden we weg voor de lange trip van 130 km. De weg wordt nog altijd opgeknapt, maar ik zie eigenlijk niet veel vooruitgang ten opzichte van anderhalf jaar geleden. In Pogradec ontmoeten we een vriend van Tani, die daar een trainingscentrum leidt in een nieuwe gebouw. Het ziet er fantastisch uit en ik merk dat er veel gebeurt. Deze jonge generatie krijgt toch dingen voor elkaar die voor de generatie bestuurders van ECE te hoog gegrepen zijn. Ad komt tot dezelfde conclusie, ook al merkt hij evengoed de bereidheid om nu echt iets te gaan ondernemen. Maar de uitvoering zal toch echt aan jongeren overgelaten moeten worden. Gelukkig hebben ze die op het oog.

In Pogradec drinken we koffie in het schitterend gelegen hotel, dat ooit een buitenhuis van de grote leider Hoxha was. Het ligt er schitterend bij op een van de fraaiste locaties langs het Meer van Ohrid. Schrijnend dat in deze prachtige omgeving zoveel foute beslissingen zijn voorbereid!

De school in Korce zag ik voor het eerst in anderhalf jaar terug. De restauratie was nu klaar en de uit Nederland geleverde Yamaha-vleugel stond te pronken in de nieuwe zaal. De conditie was goed en alleen directeur Pandi Bello beschikte over de sleutel. Enig misbruik is uitgesloten.

Met Pandi en Astrit nemen we nog eens het programma voor Zwitserland door. Dat zit wel goed. Alleen de visa. Daar hebben ze toch wel een hard hoofd in. En laat nou de collega van de onderwijsinspecteur uit Elbasan ook zijn zinnen op dit reisje gezet hebben!

's Avonds gaan we naar het restaurant dat Tani gereserveerd heeft voor het diner dat hij ons wil aanbieden. De anderen rijden ons vanuit Elbasan tegemoet. Maar helaas. Aan het eind van de middag had de eigenaar besloten dat hij de tent toch maar ging sluiten.

Na enige omzwervingen komen we alsnog in Elbasan terecht. En toen was het echt tijd om de inmiddels lege magen goed te vullen.

Tijdens het eten pleegde Tani nog allerlei telefoontjes, want we hadden morgen ook nog wat te bespreken. Ad en Goof waren de hele dag op stap geweest met cultuurminister Agrim Tato, en die wilde mij morgen ontmoeten.

Zondag 17 maart 2002

Geen rustige voorbereiding op de terugreis, maar om negen uur afspraak met de minister en de burgemeester. Daarvoor had Ad een afspraak met de vorige directeur van de school van Elsa, die misschien een rol kan spelen in een gepland project voor studiehulp aan geestelijk gehandicapte kinderen. En daar kon Goof dan weer een deel van het geld dat hij bij zich had voor bestemmen. Maar het werd weer eens een echt Albanese verrassing. Elas had met deze vrouw een vakantiecamp voor geestelijk gehandicapte kinderen voorbereid. Alles was geregeld, alleen het geld ontbrak. Pas nu, een paar uur voor ons vertrek, deden ze een beroep op ons. En niet voor niets. Een flink bedrag werd per omgaande beschikbaar gesteld en de rest zal wel volgen. Waarom beginnen ze daar niet een paar dagen eerder over, vraag je je dan af. Maar dat is Albanië.

Het gesprek met de minister en de burgemeester is meer dan nuttig.

Beiden willen een optreden in Zwitserland meemaken en reizen daar op eigen gelegenheid naar toe. Dat moeten mevrouw Devolli en haar collega uit Korce dan ook maar doen.

De burgemeester ziet erg op tegen de klus op de Italiaanse ambassade. Ik beloof hem plechtig alle mogelijke informatie naar de Zwitserse ambassade te sturen. Zij zijn immers de vertegenwoordigers van de gastheren en moeten de Italianen dan maar een aanbeveling sturen.

De minister gaat de totstandkoming van een vereniging van Albanese muziekscholen ondersteunen en wil namens de regering de Nederlands-Albanese samenwerking mede vorm geven.

De burgemeester is het met me eens dat Spiro dan wel een kanjer is, maar geen zekere factor. En de verzelfstandiging van het theater is ook een kwestie voor de gemeente. We komen tot het besluit dat de gemeente nu een aanvraag bij PUM gaat doen, welke voorbereid wordt met de Albanese vertegenwoordiger, Prof. Baholli. De decentralisatiewet laat misschien nog langer dan wenselijk op zich wachten. Maar aan uitstel willen we niet denken. De minister zegt toe dat Elbasan een pilot voor decentralisatie mag worden als de wet niet tijdig tot stand komt. En die kans is groot, want van decentraliseren hebben ze hier echt nog geen kaas gegeten.

Zo konden we met een voldaan gevoel de reis naar Tirana aanvaarden. De autorit over de berg viel niet mee. De lucht was vies en het was warm. Maar we hebben het gered. En de koffie op de beroemde Piazza in Tirana smaakte heerlijk.

Op tijd waren we op het vliegveld. Ik kon direct doorlopen. Marie-Louise en haar twee heren stonden lang in de rij. Zij reisden immers met een ander maatschappij. Telefonisch konden we nog net afscheid nemen en elkaar een goede reis wensen. Vijf uur later ontmoetten we elkaar weer op Schiphol, terug in een koud en regenachtig Nederland.

Marie-Louise had haar cultuurshock gehad en zal er nog een tijdje van bijkomen.

Ik kom thuis met een heleboel werk, maar eerst roept de dagelijkse plicht.

Elbasan moet nu even wachten, maar daar weten ze van.

En of Ad Voets echt voor het laatst naar Elbasan kwam betwijfel ik.....

En mijn oudste dochter moet de volgende keer maar het juiste nummer in haar telefoontoestel invoeren. Dan ontvang ik haar SMS'jes tenminste.

Woerden, Elbasan
Maart 2002